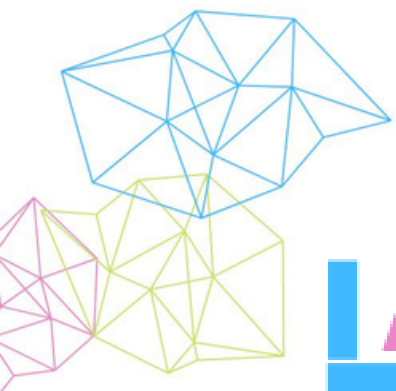

LOCALLY
ACROSS
BORDERS

Service Learning

Podręcznik dla edukatorów

Autorzy:
Nauczyciele
z Liceo Berti, Turyn

Funded by
the European Union

01 - - - STRONA 4

Przedmowa - Trzy filary: szkolenie, refleksja, wymiana

02 - - -STRONA 09

Fazy projektu

2.1 - - - STRONA 09

Szkolenie

2.2 - - - STRONA 11

Tworzenie zespołu

2.3 - - - STRONA 15

Wybór grupy docelowej

2.4 - - - STRONA 18

Eksperci i ich rola

2.5 - - - STRONA 22

Planowanie

2.6 - - - STRONA 29

Wdrażanie

03 - - - STRONA 38

Ostateczne wnioski - Co nam pozostało po tym doświadczeniu

SPIS TREŚCI

**Drodzy edukatorzy, nauczyciele, pracownicy
młodzieżowi, koordynatorzy wolontariatu,
Drodzy czytelnicy,**

Oddajemy w Wasze ręce publikację, która jest zwieńczeniem blisko 2-letniej współpracy pomiędzy trzema partnerami z Polski, Chorwacji i Włoch w ramach projektu LAB, finansowanego ze środków programu Erasmus+.

Celem projektu było zaangażowanie obywatelskie, partycypacja młodych ludzi w oparciu o wspólną metodologię pn. Service Learning. Zachęciliśmy młodzież z Polski, Chorwacji i Włoch do zaangażowania obywatelskiego na poziomie lokalnym i międzynarodowym ucząc ich, jak to robić.

Ważną grupą odbiorców byli edukatorzy, animatorzy społeczni, nauczyciele. W sumie było to 38 osób, które zwiększyły swoją wiedzę i mogą wykorzystywać innowacyjne metody pracy z młodzieżą. Spośród tej grupy 14 osób pod okiem trenerów z organizacji partnerskich wdrażało młodzieżowe projekty, prowadzone metodą Service Learning w szkołach i organizacjach pozarządowych, angażując w ten sposób około 95 młodych uczniów i uczennic.

Metoda Service Learning zyskuje co raz większą popularność i zainteresowanie wśród edukatorów. Poniższa praca to zbiór wskazówek i rekomendacji opracowanych przez włoskich nauczycieli – uczestników projektu. Ich perspektywa oraz wnioski są uniwersalne i dotyczą istotnych kwestii planowania projektu czy pracy z młodzieżą. Ufamy, że poradnik ten będzie dla Państwa dobrym wstępem do poznania i wdrażania tej metody.

Partnerzy projektu:

Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu (PL)

Udruga SMART (HR)

VSP odv (IT)

Partnerzy projektu

PRIPREMA
POZOR

SMART

**Centrum
Wolontariatu**

- wsparcie 12 młodzieżowych projektów według metodologii service learning
- 3 szkolenia i spotkania międzynarodowe dla młodzieży oraz edukatorów
- szkolenia dla opiekunów grup projektowych
- 1 konferencja online

Działania 2022-2024

Beneficjenci

- Fundacja Instytut Myśli Schumana | PL
- Stowarzyszenie Kulturalne Krzywy Teatr | PL
- High school no. 63 in Warsaw | PL
- Liceo Domenico Berti in Turin | IT
- Srednja talijanska škola Rijeka | HR
- Ekonomska škole Mije Mirkovića Rijeka | HR
- Udruga Centar za kulturu dijaloga | HR

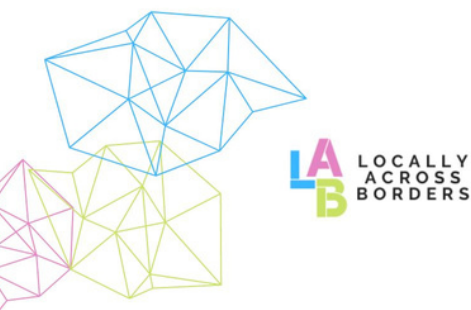
01 PRZEDMOWA

Trzy filary: szkolenie, refleksja, wymiana doświadczeń

W niniejszej publikacji prezentujemy działania projektowe realizowane metodą Service Learning, przeprowadzone w ramach międzynarodowego projektu finansowanego ze środków programu Erasmus + pn. „LAB”, przez uczniów Liceo Statale „Domenico Berti” w Turynie. Nad projektem pracowały dwie klasy Liceo Linguistico i klasa Liceo Economico Sociale, przy wsparciu dwóch nauczycieli języka angielskiego i dwóch literatury oraz trenerów-wolontariuszy z organizacji Volontari Senior Professionali. Każda klasa została podzielona na dwa zespoły, a każdy z czterech zespołów opracował i zrealizował działania wolontariackie tj.:

- działanie skierowane do lokalnej społeczności sąsiedzkiej na rzecz przebudowy parku;
- usługę skierowaną do naszej społeczności szkolnej wspierającą rozeznanie zawodowe;
- wolontariat skierowany do społeczności osób starszych, obejmująca działania w jednej z dzielnic Turynu;
- wolontariat skierowany do dzieci, obejmujący zajęcia warsztatowe w szkole z dużą liczbą osób cudzoziemskich

Szczególną cechą projektu LAB było partnerstwo ze szkołami i stowarzyszeniami z innych krajów europejskich: Chorwacji i Polski, co umożliwiło włoskim uczniom i nam - nauczycielom - nabycie nowych umiejętności, dokonanie przydatnych porównań między różnymi systemami szkolnymi i odkrycie nowych metod uczenia.

Rezultaty projektu były zdumiewające – nawet dla nas, nauczycieli. **W ciągu kilku miesięcy zaobserwowaliśmy zmianę postaw wielu dziewcząt i chłopców** w odniesieniu do takich tematów jak współpraca, zaangażowanie, przywództwo, refleksja i samoocena. Zajęcia umożliwiły uczniom rozpoznanie siebie w grupie, celów, które grupa wyznacza; naukę, jak być w grupie; jakie każdy może odgrywać role w grupie i wiele innych. Zmiany te miały również wpływ na wyniki szkolne, dzięki poprawie kompetencji uczenia się i wzmocnieniu motywacji.

Nierzadko rodziny uczniów dostrzegały zmiany wśród swoich dzieci obserwując ich dodatkowe aktywności na zajęciach pozaszkolnych dedykowanych projektowi. Zmieniła się także narracja: młodzież zaczęła z entuzjazmem opowiadać o tym, co robi w szkole.

Droga do zaplanowania i wdrożenia metody service learning była jednak na niektórych etapach trudna i kręta. Studenci wpadli w ślepe zaułki, doświadczyli nagłych i nieoczekiwanych przystanków i musieli kilkakrotnie zmieniać kierunek.

Refleksja, którą my - zespół dydaktyków Liceo Berti w Turynie - prezentujemy, wynika z tego doświadczenia i ma być swego rodzaju **podręcznikiem** pracy, zwracającym uwagę na procesy, na różne **etapy realizacji projektów**, ale także i przede wszystkim na napotkane **trudności** i popełnione błędy oraz na to, jak poradzić sobie z błędami i przezwyciężono trudności. Z jednym zastrzeżeniem: błąd nigdy nie jest piętnowany, jest częścią podróży i procesu uczenia się.

Od samego początku ważne było dla nas, aby wyjaśnić uczniom, na czym polegać będzie ich działanie: nie chodziło o sam udział w wolontariacie, ale o zidentyfikowanie potrzeb społeczności i zaprojektowanie - w konfrontacji z samą społecznością - działania odpowiadającego na te potrzeby. Działanie, w którym uczniowie musieli przetestować różne swoje umiejętności.

Na wstępie konieczne jest zwrócenie uwagi naszym podopiecznym na **trzy aspekty**:

Po pierwsze, należy wyjaśnić uczniom i uczennicom, że rozpoczynają działanie **SZKOLENIOWE**. Każdemu etapowi ćwiczenia musi towarzyszyć pytanie: „Czego się nauczyłem?“, albo jeszcze lepiej: „Co nauczyłem się *robić*?“.

To pytanie musi towarzyszyć grupom roboczym, ale należy również zachęcać poszczególnych uczniów do wyznaczania osobistych celów edukacyjnych, do myślenia o udziale w projekcie jako o okazji do sprawdzenia się. Przydatne może być, aby każdy uczeń zapisał cel, który sobie wyznaczył.

Po drugie, nasi podopieczni muszą wiedzieć, że pod koniec każdego ćwiczenia należy zarezerwować miejsce na zbiorową **REFLEKSJĘ** w grupach. „Jak to działało?” „Co działało dobrze?” „Co nie zadziałało?” „Dlaczego coś poszło nie tak?” „Jak można to poprawić?”. Jest to praktyka rzadko stosowana we włoskich szkołach, ale poświęcenie czasu na refleksję nie jest czasem straconym, jest to niezbędny krok do przeniesienia uwagi z treści na procesy, z „co” na „jak” oraz do promowania samooceny wśród uczniów.

Wezwanie do zbiorowej refleksji wprowadza trzeci filar service learning: **WYMIANĘ**. Praca indywidualna ma zostać zastąpiona współpracą i współdziałaniem. Podwójne znaczenie konfrontacji musi być jasne dla uczniów. Z jednej strony jest to główne narzędzie pracy w grupach i ze społecznością, dla której ma być świadczona usługa. Z drugiej strony musi być rozumiana jako narzędzie do nauki. Konfrontacja z beneficjentami i ekspertami, konfrontacja między różnymi grupami, a w przypadku naszego projektu - także konfrontacja z ludźmi z innych krajów. Service learning to narzędzia promujące uczenie się, które jest nie tylko transmisyjne.

02 FAZY PROJEKTU

2.1 Szkolenie

2.1.1 Szkolenie wprowadzające - rozpoznawanie potrzeb, wolontariat i service learning

Naszym uczniom zaoferowano wstępne szkolenie przed działaniem. Nie należy przyjmować za pewnik, że wszyscy uczniowie są zaznajomieni ze światem wolontariatu i mają na tyle wypracowany poziom empatii, aby uchwycić potrzeby otaczającego ich świata.

Naszym uczniom zaoferowano zróżnicowane szkolenie:

- odbyli WYWIAD z decydem: radnym ds. polityki społecznej miasta Turyn;
- wysłuchali HISTORII wolontariusza z lokalnej organizacji pomocowej SERMIG, powszechnie znanej organizacji pomocowej w Turynie; gdzie SŁUŻBA na rzecz innych jest podstawą funkcjonowania;
- otrzymali ZADANIE: zostali poproszeni o rozejrzenie się wokół siebie, w szkole i poza nią, i zidentyfikowanie potrzeb, które napotkali.

Ostatnie szkolenie zostało powierzone trenerom z organizacji VSP.odv i dotyczyło metodologii SERVICE LEARNING.

Uważaliśmy, że ważne jest, aby od momentu szkolenia SPOTKANIE i WYMIANA były obecne w działaniach młodych ludzi i aktywne uczenie przeważało nad nauką formalną.

Co ważne - nauczycielom także zaoferowano wstępne szkolenie przez trenerów VSP.odv, które zostało przeprowadzone przed rozpoczęciem zajęć z klasami.

2.1.2 Szkolenie dla liderów: spotkania międzynarodowe

W ramach projektu wytypowani liderzy grup roboczych brali udział w dwóch szkoleniach międzynarodowych zaplanowanych przez konsorcjum partnerów LAB. Szkolenie to pozwoliło naszym uczniom poznać się ze swoimi zagranicznymi rówieśnikami, pracując nad tematami takimi jak praca zespołowa, komunikacja i przywództwo. Nasi uczniowie okazali się gorzej przygotowani od chorwackich i polskich rówieśników, ale wiele zyskali dzięki szkoleniu.

Po ich powrocie zauważyliśmy, że to, czego zabrakło to czas na rozpowszechnienie efektów szkolenia wśród społeczności szkoły. Sugerujemy, aby w przypadku podobnej możliwości szkolenia w małych grupach poświęcić czas na ten aspekt, prosząc uczestników wyjazdu o opowiedzenie o swoich doświadczeniach i odtworzenie działań przeprowadzonych z rówieśnikami za granicą.

2.2 Tworzenie zespołu

Tworzenie zespołów stanowi kluczowy etap metodologii Service Learning. Podczas gdy w projektach europejskich takie podejście jest często przyjmowane w przypadku działań odbywających się w ramach wolontariatu młodzieżowego lub podczas nieobowiązkowych godzin lekcyjnych, tak w przypadku włoskiej szkoły, gdzie projekt jest realizowany przez jedną lub więcej klas, absolutnie konieczne jest pamiętanie o pewnych zasadach tworzenia zespołów.

2.2.1 Kryteria tworzenia zespołu

Proces doboru zespołów musi być starannie zaplanowany, aby zmaksymalizować potencjał edukacyjny każdego uczestnika. Nauczyciele muszą ocenić umiejętności, preferencje i zainteresowania, starając się stworzyć heterogeniczne grupy wykorzystując różnorodność obecną w klasie. Takie podejście sprzyja tworzeniu dynamicznych zespołów o zróżnicowanych perspektywach.

Dobrze jest, aby każda grupa łączyła różne umiejętności, kompetencje i perspektywy w strategiczny sposób, starając się łączyć uzupełniające się talenty i zapewniając równą reprezentację każdego członka klasy. Nie jest ważne, czy członkowie grupy znają się nawzajem lub spotykają się poza szkołą; będą mieli czas, aby się poznać podczas projektu. Dlatego ważne jest, aby nauczyciele tworzyli grupy w oparciu o znajomość osób w klasie i pamiętając, że będą musieli produktywnie współpracować.

Innym aspektem, który należy wziąć pod uwagę, jest liczba członków w każdej grupie. W małych grupach liczących od pięciu do sześciu osób łatwiej jest dzielić się obowiązkami, uzgadniać decyzje i określać aktywną rolę każdego z uczestników. Duże grupy, liczące dziesięć lub więcej uczniów, mogą korzystać z większej liczby zasobów, ale są trudniejsze w zarządzaniu i wymagają większych umiejętności ze strony lidera w kierowaniu pracą zespołową tak, aby wszyscy byli zmotywowani i zaangażowani w wybrane działania.

2.2.3 Wyzwania

Jak w każdym doświadczeniu grupowym, pojawiają się wyzwania. Tak też było w przypadku naszych podopiecznych. Pojawiły się różnice zdań – zwłaszcza na etapie wyboru projektu do realizacji, które czasami spowalniały postęp działań. W takich sytuacjach warto uzbroić się w cierpliwość i poczekać, aż grupa wypracuje konspekt projektu, z którym wszyscy członkowie będą mogli się identyfikować. Nauczyciele muszą pamiętać o terminach, ale należy unikać popychania uczniów do pochopnego wyboru, który przynajmniej częściowo nie odzwierciedla interesów wszystkich.

Podczas wykonywania zadania można również napotkać inne przeszkody: czasami nie wszyscy członkowie zespołu są zaangażowani w projekt z taką samą intensywnością lub niektórzy uczniowie popełniają błędy, które wpływają na pracę całej grupy. Nauczyciele powinni pomóc zespołowi przezwyciężyć przeszkody i trudności relacyjne w starannie poprowadzonej części refleksyjnej. Rozwiązywanie krytycznych kwestii nie może być pozostawione wyłącznie umiejętnościom komunikacyjnym młodych liderów zespołów. Ostateczna realizacja projektu jest świadectwem siły zbudowanych więzi i umiejętności współpracy w celu osiągnięcia wspólnych celów.

Podsumowując, tworzenie grup było kluczowym elementem doświadczenia Service Learning w naszej szkole. Podkreśliło to znaczenie współpracy i różnorodności perspektyw w radzeniu sobie z rzeczywistymi wyzwaniami. Ta podróż nie była łatwa, ale wzbogaciła uczenie się, podkreślając najważniejsze aspekty naszej zdolności do pracy z innymi.

2.3 Wybór społeczności, z którą będziemy pracować

Wybór społeczności, do której ma być skierowane działanie w oparciu o Service Learning, jest bardzo złożoną kwestią, ponieważ musi uwzględniać wykonalność, nierzadko kosztem kreatywności lub ambicji (często samych nauczycieli). Istnieją ciekawe działania, które są bliższe zainteresowaniom grupy, ale które okazują się niewykonalne. Stąd pierwszą sugestią jest: bądźcie konkretni, ponieważ nawet najprostsze działanie wymaga rozwinięcia szeregu ważnych umiejętności organizacyjnych i relacyjnych oraz stanowi wzbogacenie dla wybranej społeczności i osób wykonujących działanie. Dobrze jest wyjaśnić uczniom, że społeczność to każda grupa ludzi, których łączą wspólne interesy i cele i którzy poświęcają się własnej organizacji, aby je osiągnąć. Społeczność to szkoła, ale także mieszkańcy dzielnicy, rodzina, wierni parafii itp.

To służy zrozumieniu, że nie należy szukać wyzwań ponad możliwości, lecz wystarczy rozejrzeć się w najbliższym otoczeniu, np. w szkole, aby zidentyfikować możliwe potrzeby, które można zrealizować w ramach projektu.

W **szkole** istnieje wiele sposobów na poprawę postrzegania otoczenia poprzez zapewnienie uczniom przestrzeni do osobistej ekspresji. Można na przykład rozważyć, czy jest miejsce na zorganizowanie pokoju, w którym można zrobić przerwę, gdy odbywają się zajęcia popołudniowe, lub np. pokoju muzycznego, który towarzyszy przerwom z muzyką wybraną przez uczniów. Krótko mówiąc: szukamy pomysłów, które przywracają uczniom podmiotowość, której czasem brakuje w codziennym życiu szkoły.

Zaraz po przestrzeni szkolnej należy zwrócić uwagę na **okolicę wokół** szkoły, próbując analizować potrzeby, np. za pomocą obserwacji lub wywiadów, ale przede wszystkim poprzez poszukiwanie informacji na temat wszystkich obecnych społeczności, tj. np. parafii, dzielnic, miejsca zamieszkania młodych wolontariuszy i wielu innych.

Wybierając społeczność, pierwszym krokiem jest zatem badanie poznawcze, co oznacza rozwijanie umiejętności analitycznych; po drugie, badanie to zmusza do zanurzenia się w życie społeczności, np. dzielnicy, w której żyje się od lat, być może w ogóle jej nie znając.

Po wybraniu społeczności, do której będziemy kierować nasze działania, należy sprawdzić, czy nasz pomysł zostanie zaakceptowany. Nie zawsze jest to takie oczywiste, ponieważ mogą zaistnieć przeszkody biurokratyczne lub zaady uniemożliwiające np. udziału nieletnich. Może zdarzyć się sytuacja, że cele społeczności nie są zbieżne z naszymi!

W tym momencie należy zrewidować warunki projektu, aby umieścić go bardziej precyzyjnie w kontekście, tj. dostosować go do wymagań społeczności docelowej.

Może się również zdarzyć, że przeszkody uniemożliwiają realizację projektu. W takim przypadku nie wystarczy zrewidować i przemyśleć kilka punktów, ale trzeba zrozumieć, jakie były przeszkody i błędy, i cierpliwie myśleć o czymś innym, pamiętając, że w duchu Service Learning to nie sukces - czyli realizacja - jest fundamentalna, ale SAMOOCENA i REFLEKSJA nad ścieżką i procesami, aby naprawdę uczyć się poprzez działanie. Zarówno na sukcesach, jak i przede wszystkim na błędach.

Jeśli przez przypadek wybór społeczności lub projektu okaże się błędny, nie może to być przedmiotem kłótni lub napięć w grupie, nawet jeśli oczywiście sytuacja jest nieprzyjemna i rozczarowująca: Popełniony błąd musi być bodźcem do konfrontacji, ponieważ tylko w ten sposób doświadczenie okazuje się konstruktywne, nie tyle pod względem konkretyzacji projektu, ale z pewnością z relacyjnego i osobistego punktu widzenia. Uwolnienie i rozładowanie napięć uniemożliwia spokojne kontynuowanie pracy, a tym samym późniejsze osiągnięcie satysfakcjonujących rezultatów.

2.4 Eksperci i ich role

Kolejna wskazówka skierowana do nauczycieli dotyczy nadmiernego zaangażowania się. Warto, byśmy nie wpływali na wybory dokonywane przez podopiecznych, nie sugerowali rozwiązań i nie piętnowali błędów, gdyż może prowadzić to do ich ograniczenia. Wierzmy, że projekt Service Learning może i powinien umieścić postać nauczyciela w roli mądrego eksperta, czy to mentora, czy mediatora w centrum uczenia się.

2.4.1. Wybór ekspertów i współpraca z nimi

Ustalenie, kto jest ekspertem, skontaktowanie się z ekspertem i dobre wykorzystanie pomocy, jakiej może udzielić ekspert, było trudnym zadaniem dla naszych uczniów. Nie zdawali sobie sprawy, że pierwszymi ekspertami, z których mogą skorzystać, są ich nauczyciele lub członkowie ich rodzin. To właśnie ci dorośli mogliby wskazać na przykład jak przygotować się do spotkania z przedstawicielami społeczności. Zbliżenie naszych grup uczniowskich do osoby wspierającej było być może najbardziej bezpośrednią interwencją nauczycieli w pracę uczniów. W naszym przypadku było to nieodzowne, gdy zdaliśmy sobie sprawę, że planowanie przez uczniów utknęło w martwym punkcie.

Młodzi ludzie w większości nie mają kontaktu z ekspertami innymi niż nauczyciele, co stanowi pierwszą przeszkodę, którą można pokonać dzięki pośrednictwu eksperta „drugiego stopnia”. Ale młodzi ludzie często nie wierzą, że ekspert, być może przedstawiciel instytucji, może wysłuchać młodych uczniów, a to prowadzi do tego, że nawet nie próbują.

Jednak z naszego doświadczenia wynika, że dla realizacji każdego z działań zaprojektowanych przez młodzież konfrontacja z ekspertem była decydująca: była prawdziwym punktem zwrotnym. To SPOTKANIE / KONFRONTACJA było ważne z jeszcze jednego powodu: zmniejszyło dystans między młodzieżą, a instytucjami, które zbyt często są postrzegane przez młodzież jako niedostępne.

Spotkanie z ekspertem posłużyło uczniom do poznania społeczności, do której kierowali działanie, sprawdzenia wykonalności projektów i omówienia nowych pomysłów, ale także do zbudowania pomostu do wybranej społeczności.

Sugerujemy tym, którzy zamierzają rozpocząć działania w ramach Service Learning, aby przewidzieli dyskusję z ekspertami od samego początku pracy i uwzględnili ich udział (np. w formie wystąpienia, spotkania, prezentacji) w harmonogramie projektu.

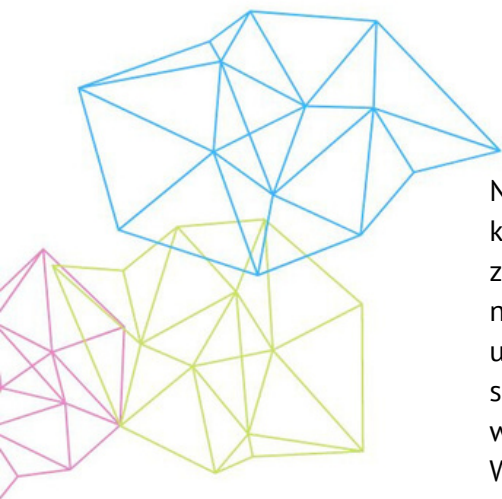

2.5 Projektowanie

2.5.1 Wybór projektu

Po utworzeniu grup roboczych - operacji, która musi być przeprowadzona zgodnie z kryteriami równowagi, a nie (wyłącznie) przyjaźni, należy zbudować zespół, w którym zadania są podzielone z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki. Drugi ważny aspekt dotyczy wyboru projektu, który musi być uzasadniony, a nie instynktowny, ponieważ jeśli ktoś wybierze działanie, które jest zbyt skomplikowane do wykonania, ryzykuje, że nie będzie w stanie go ukończyć.

Dlatego konieczne jest rozważenie swoich umiejętności i zidentyfikowanie swoich mocnych stron (wszelkie kontakty, znajomości); konieczne jest omówienie i porównanie swoich zainteresowań z innymi członkami zespołu, ale bez poddawania się nadmiernemu entuzjasmowi, który może przynieść efekt przeciwny do zamierzonego, ponieważ zainteresowanie musi być grupowe, a nie indywidualne, w przeciwnym razie motywacja niektórych uczestników będzie sukcesywnie maleć.

Należy również wziąć pod uwagę trudność, która jest niestety typowa dla Włoch i zapewne wielu młodzieżowych grup nieformalnych w Europie: niepełnoletni uczniowie w zasadzie nie mogą samodzielnie zaprezentować pomysłu wybranej organizacji, czy stowarzyszeniu. Wymagana jest obecność osoby dorosłej, w tym przypadku nauczyciela, jako gwaranta.

Kwestia ta pojawiła się również podczas warsztatów w Chorwacji, gdzie europejscy partnerzy projektu spotkali się, aby się poznać, porównać doświadczenia i opracować nowe strategie: niewielkiej liczbie niepełnoletnich uczniów (tylko czterech) musiało towarzyszyć dwóch nauczycieli aby mogli wyjechać.

Oznacza to, że nawet jeśli idea projektu opiera się na inicjatywie i zdolności uczniów do planowania i zarządzania projektem, ze wszystkimi jego pozytywnymi i negatywnymi konsekwencjami, niezbędne jest poleganie na doradztwie osoby dorosłej i jej pośredniczeniu w kontaktach z zainteresowanymi stronami, co czasem – z różnych powodów – może być trudne do realizacji przez np. nauczyciela.

Uwzględniając te aspekty, należy pozostawiać uczniom wolność do zaobserwowania szkoły, najbliższej okolicy lub dzielnicy, w której mieszkają; do podjęcia wysiłku, aby poznać potencjalnych partnerów; zwrócić uwagę na problemy społeczne, środowiskowe; zrozumieć, czego potrzebuje dana grupa odbiorców. Kluczowa jest perspektywa uczniów, która powinna zastąpić perspektywę dorosłych.

Proces ten nie jest łatwy ani natychmiastowy, ponieważ trzeba rozwinąć krytyczną postawę, którą młode pokolenie rzadko przyjmuje ze względu na ich przyzwyczajenie do szkolnego podejścia, i które jest bardzo ustrukturyzowane, kierowane odgórnie i kontrolowane przez dorosłych. Z tego powodu głównym celem projektów Service Learning było wydobywanie umiejętności uczniów, o których sami nie widzieli, że je posiadają, i które mają fundamentalne znaczenie dla ich rozwoju.

Podsumowując, faza wyboru musi być starannie przemyślana, należy poświęcić na nią czas, nawet jeśli koliduje to z wiecznie napiętymi harmonogramami szkoły i życia osobistego, ale czas poświęcony na wybór zwraca się w realizacji samego działania.

2.5.2 Spotkanie z społecznością i interesariuszami

Po wybraniu projektu należy wyjść na przeciw interesariuszom i potencjalnym partnerom. Pierwsze co należy zrobić to nawiązać kontakt, np. telefoniczny, e-mailowy itp.

Następnie konieczna jest prezentacja pomysłu - najlepiej przez młodych uczestników. Po pierwsze, aby zrozumieć z kim ma się do czynienia, a po drugie, aby szczegółowo wyjaśnić swoje zamiary. Ponadto ważne jest, aby zrozumieć, czy wymagana jest obecność osoby dorosłej, która będzie pełnić rolę tzw. opiekuna grupy.

Wskazówka dla uczniów: podobnie jak w przypadku rozmowy kwalifikacyjnej, sposób, w jaki się prezentujemy, jest ważny, ponieważ pierwsze wrażenie osoby z zewnątrz jest kształtowane na podstawie postawy i zachowania osoby stojącej przed nami; kiedy się prezentujemy i musimy coś zaproponować, powinniśmy mieć jasne i konkretne, a nie ogólne pomysły i już mieć zarys planu wdrożenia, ponieważ interesariusze muszą znaleźć powód, aby zainteresować się grupą nastolatków.

Zaleca się zatem, aby zaprezentować się jako zespół zdeterminowany do realizacji własnego pomysłu, który może naprawdę pozytywnie i spójnie przyczynić się do realizacji celów potencjalnego partnera: organizacji pozarządowej, stowarzyszenia, organizacji, parafii, urzędu lub innych. Z drugiej strony jest warto pokazać, że jest się chętnym do przyjmowania porad i wskazówek. Okazywanie ciekawości oznacza obserwowanie z większą głębią i analizą tego, co nas otacza. Należy nakreślić wpływ, sposób pracy oraz opisać zaangażowanie grupy podkreślając, że jest to działanie oparte w pełni na wolontariacie i edukacji.

Bardzo często nauczyciele mówią uczniom, że są powierzchowni w swoich badaniach (jest to obserwacja, która zawsze odnosi się do metody i wyników badań), a następnie zachęcają ich, aby starali się być ciekawi, zadawać pytania, które mogą wydawać się niezwiązane z projektem; taka postawa zmusza ich do przyjęcia bardziej krytycznej postawy, którą należy stale utrzymywać.

Nauka odnoszenia się do świata obcego jest bardzo korzystna, ponieważ generalnie przyzwyczajamy się do trybów relacyjnych znanej nam rzeczywistości i mamy tendencję do jej powtarzania, ale świat poza szkołą rządzi się swoimi prawami i warto o tym pamiętać. Co więcej, poznawanie nowych ludzi i rzeczywistości może inspirować do dalszych doświadczeń, o których nigdy się nie myślało.

Jedno spotkanie niekoniecznie musi wystarczyć do rozpoczęcia praktycznej realizacji projektu, ponieważ mogą pojawić się różne trudności, o których nie pomyślano, dlatego warto wyznaczyć role i kogoś, kto będzie utrzymywał kontakty i działał jako **pośrednik** między różnymi zaangażowanymi uczestnikami, nie tylko w pierwszej fazie pracy, ale także w jej trakcie. Warto tutaj również pamiętać o współpracy wewnątrz grupy. Na przykład ktoś, kto miał coś zrobić, może być nieobecny lub zaplanowane działanie może zostać pominięte.

Konieczna jest zatem skuteczna komunikacja i elastyczność w zmienianiu harmonogramów, tak jak wymaga tego rynek pracy. A kiedy projekt zostanie zaakceptowany przez naszych interesariuszy, w końcu przechodzimy do jego realizacji.

2.5.3 Harmonogram projektu

Kiedy nauczyciele planują projekt Service Learning, zazwyczaj mają mgliste pojęcie o jego ramach czasowych. Tak było przynajmniej w przypadku projektu Liceo Berti; oszacowaliśmy ogólną liczbę godzin i określiliśmy terminy działań. Poprzednie doświadczenia w pracy projektowej nauczyły nas, że bardziej precyzyjne określenie ram czasowych poszczególnych etapów i kamieni milowych, pomoże uczniom, nadając ich pracy strukturę i znaczenie. Nasi uczniowie pracowali lepiej znając termin końcowy.

Ustalenie precyzyjnych ram czasowych dla pracy może jednak mieć także inne znaczenie. Nakłonienie uczniów do ciągłej pracy, na przykład przez cały tydzień, przy jednoczesnym zawieszeniu normalnych zajęć dydaktycznych, może zachęcić do zaangażowania całej klasy, co w przypadku “zwykłych” zajęć byłoby trudne do osiągnięcia. Wyznaczenie szeregu terminów, w których poszczególne etapy projektu muszą zostać zamknięte, niewątpliwie stanowi bodziec do pracy uczniów. Podjęcie z góry decyzji, że działanie, które ma być świadczone, powinno skutkować pojedynczym wydarzeniem lub trwałą współpracą, wpływa pozytywnie na wybór uczniów.

Niezależnie od wyboru terminów trzeba jednak liczyć się z błędami i naiwnością w planowaniu, z porażkami i zmianami. W jednym przypadku uczniowie Berti musieli zmienić swój projekt, ponieważ znana postać z telewizji, która przyrzekła udział w zbiórce pieniędzy, wycofała swój udział. W innym przypadku uczniowie w grupie roboczej zdali sobie sprawę, że znaleźli się w ślepym zaułku i „stracili” czas na zmianę kursu. W trzecim przypadku grupa, która zaplanowała dziesięć dni działań, została powstrzymana, gdyż dom opieki, w którym projekt miał się odbyć, potrzebował prawie trzech tygodni do wyjaśnienia wątpliwości dotyczących kwestii RODO. Co robić w takich przypadkach? Postanowiliśmy dać więcej czasu. Nie chcąc piętnować błędów ani stygmatyzować ich jako osobistych porażek, trzeba również na nie przewidzieć czas.

2.6 Realizacja

2.6.1 Realizacja projektu

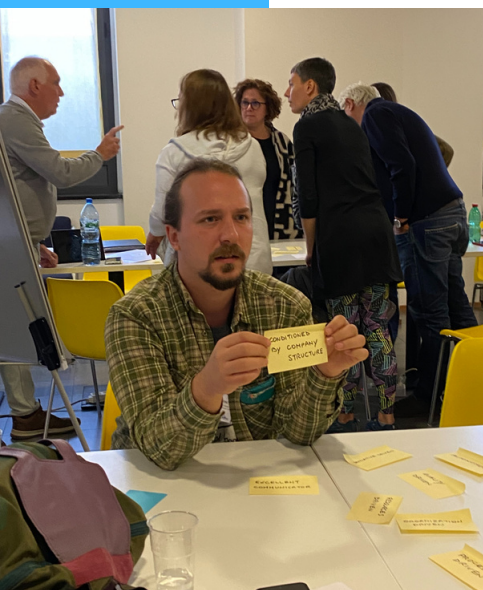
Przejście od planowania do działania jest szczególnie ważne dla uczniów. Zaprojektowana przez nich ścieżka nabiera znaczenia. W fazie przygotowawczej projektu terminy „konfrontacja” i „współpraca” stają się bardziej konkretne. Dziewczęta i chłopcy, wraz z niektórymi ekspertami, do których się zwrócili i ze społecznością, dla której działanie jest przeznaczona opracowują szczegóły i wprowadzają ostateczne zmiany.

Realizacja projektu to moment, który należy docenić. Niezależnie od tego, jaki rezultat zostanie osiągnięty w oczach nauczycieli, moment ten należy **uczcić**. Aby to, czego uczniowie się nauczyli i umiejętności, które nabyli, nie pozostały ograniczone do godzin poświęconych na działania w ramach uczenia się przez pracę, ale zostały zastosowane w różnych kontekstach, przede wszystkim w nauce szkolnej i na ścieżce, która doprowadzi ich do wyboru ścieżki po uzyskaniu dyplomu. **Konieczne jest, aby uczestnicy rozmawiali o ścieżce, którą właśnie ukończyli i zastanawiali się nad nią.**

W tym miejscu metoda indywidualnego lub grupowego storytellingu może być dobrym narzędziem, a nazywanie zastosowanych procesów czyni je jaśniejszymi i bardziej konkretnymi. Przy czym refleksja jest nadal głównym narzędziem do wykorzystania. Nauczyciele, opiekunowie muszą być obecni przy końcowej refleksji lub przynajmniej wysłuchać raportu z tej refleksji. Uczestnicy muszą dostrzec, że ich nauczyciele uważają nabyte przez nich umiejętności za ważne.

Uczniowie mogą być stymulowani i zastanawiać się nad tym, jak daleko produkt końcowy odbiega od początkowego pomysłu i jak osiągnięto ten dystans; jakie były momenty trudności i jak je pokonano; jakie były momenty, w których czuli się najbardziej usatysfakcjonowani; czego nauczyli się robić i co zrozumieli o sobie. Jeśli ciągłe refleksje dokonywane podczas planowania miały na celu skupienie uwagi uczniów na procesach, końcowa refleksja, pod kierunkiem nauczycieli, musi doprowadzić uczniów do odpowiedzi na dwa pytania: „Jaki jest pożytek z tego, czego się nauczyłem?” oraz „Przy jakich okazjach i w jaki sposób wykorzystam to, czego się nauczyłem?”.

Jednak zakończenie zajęć jest również okazją dla nas, nauczycieli, do zastanowienia się nad sposobem, w jaki aktywna działalność dydaktyczna, taka jak Service Learning, może z korzyścią być alternatywą, lub uzupełnić uczenie formalne - dominującą we włoskim systemie szkolnym, a bardziej ogólnie: w jaki sposób może stać się narzędziem do zachęcania uczniów do pokonywania barier, które wciąż zbyt często oddzielają naszych uczniów od świata dorosłych.

2.6.2 Harmonogramy projektu Service Learning, społeczności i szkoły

Jeśli trzeba skontaktować się z urzędem, organizacją lub stowarzyszeniem, należy pamiętać, że czas odpowiedzi może być opóźniony, a nie natychmiastowy, ponieważ z różnych powodów nie jest dla nich priorytetem odpowiadanie na prośby uczniów, dlatego należy być szybkim, a nie zwlekać z nawiązaniem kontaktu. Jeśli musisz złożyć formularz, przekazać dokumenty i wziąć udział w konkursie, musisz ściśle przestrzegać terminów. Jednocześnie nie należy się zniechęcać, jeśli odpowiedzi nie nadejdą natychmiast i ewentualnie grzecznie o nie poprosić.

Service Learning jest innowacyjną metodą w porównaniu do włoskich metod szkolnych, a jej ramy czasowe są subiektywne, długie, ponieważ Service Learning wymaga czasu refleksji i samoświadomości, a zatem musi być zinternalizowany przez każdą osobę indywidualnie i grupowo, a to wymaga innych ram czasowych niż w przypadku tradycyjnego nauczania.

Ponieważ uczenie się przez działanie jest bardzo przydatne do zdobywania wielu umiejętności i wiedzy, przydatne do samopoznania i poprawy własnego szkolenia, trzeba poświęcić czas na refleksję i samoocenę, co może być uważane za problem, ponieważ zawsze brakuje nam czasu. Opracujmy listę priorytetów.

Nie jest to jednak czas odjęty od czasu wolnego lub nauki, nawet jeśli tak się wydaje, ponieważ wynik refleksji po działaniu wskaże nowe strategie, przyniesie nowe pomysły, które ułatwią kontynuowanie działania i mogą stać się postawą, którą można utrzymać w wielu różnych dziedzinach, na przykład w nauce lub w innych zadaniach życiowych; na przykład doświadczenie grupy przytoczone powyżej to nauczka przestrzegania terminów. Między innymi celem metody Service Learning jest budowanie kompetencji, które są niezbędne i wymagane w świecie zawodowym.

Jest jeszcze jeden aspekt, o którym należy pamiętać. Service Learning uczy przestrzegania terminów, ponieważ jest to metoda oparta na planowaniu.

Nauka dotrzymywania terminów ma fundamentalne znaczenie w każdej szkole, na uniwersytecie i w środowisku zawodowym, a w szkole często nie jest wystarczająco podkreślana. Zauważyliśmy, że Service Learning zwraca uwagę na ten fundamentalny aspekt.

Planowanie jest długim i złożonym zadaniem, które staje się przewodnikiem dla realizacji działania, którego harmonogramu musimy starać się przestrzegać, ponieważ w przeciwnym razie istnieje ryzyko, że nie zostanie ono ukończone w czasie szkolnym. Tym bardziej, że jest to projekt na poziomie międzynarodowym, który ma ustalone ramy czasowe, od których nie można odstąpić, z terminami z międzynarodowymi partnerami, którzy pracują w tym samym czasie i z którymi musimy się porównywać i współpracować, więc jeśli różne grupy nie są precyzyjne w przestrzeganiu ram czasowych, mają większe trudności z porównywaniem się i pomaganiem sobie nawzajem, a tym samym duch projektu zostaje utracony.

W trakcie realizacji projektu nasi uczniowie często napotykali ten problem i zdawali sobie z niego sprawę. Uświadomienie sobie, że brakuje im czasu może prowadzić do demotywacji lub powierzchownej pracy w celu ukończenia projektu.

W obliczu uświadomienia sobie, że zmarnowało się czas, że źle oceniło się czas w planowaniu, trzeba przeprogramować się i zrozumieć, gdzie popełniło się błąd, a refleksja nad błędem przynosi świadomość i zdolność do poprawienia się. To jest osiągnięcie samo w sobie. To nie było zwykłe marnotrawstwo. Ale nie jest to marnotrawstwo, jeśli jest wspierane przez uczciwą konfrontację między członkami grupy, bez przypisywania winy komukolwiek. W rzeczywistości nie jest to obwinianie, ale przyznanie się do błędnej oceny, a tym samym moment wzrostu.

2.6.3 Młodzież w obliczu świata dorosłych i instytucji

Interakcja ze światem „dorosłych” jest podstawowym aspektem uczenia się podczas realizacji projektu Service Learning. Oferuje młodym ćwiczenie radzenia sobie z rzeczywistością inną niż ich własna, zdobywania praktycznej wiedzy i rozwijania umiejętności miękkich - kluczowych dla ich przyszłości. Ponadto, może sprzyjać zrozumieniu funkcjonowania instytucji i procesów decyzyjnych, przyczyniając się w ten sposób do kształtowania świadomych i aktywnych obywateli.

Już na wstępnych etapach działania dobrym pomysłem jest uwzględnienie spotkania się z decydentami, którzy odgrywają rolę istotną w kontekście uczenia się przez działanie i którzy umożliwiają uczniom zrozumienie kontekstu, w którym chcą się poruszać. W miarę kontynuowania działań, w trakcie i po zdefiniowaniu projektu, kontakt ze światem dorosłych staje się coraz częstszy, a jego kulminacją jest realizacja. Ta interakcja może stanowić kilka wyzwań dla młodych ludzi: młodzi ludzie są przyzwyczajeni do kontaktów z nauczycielami w zakresie czysto szkolnym, ale kontakt z dorosłymi, którzy mogą odgrywać ważną rolę w świecie pracy, nie jest dla nich powszechny.

Uczestnicy musieli nauczyć się przewyćzając własną niepewność i obawy, pisząc e-maile i wykonując telefony, znajdując miejsce na działania, które chcieli przeprowadzić, ale przede wszystkim musieli być wiarygodni, pokonując początkową nieufność dorosłych, którym trudno jest zaufać młodej osobie.

Napotkane trudności dotyczyły:

- Biurokracja: instytucje czasem mogą być skomplikowane w swej strukturze i nieprzychylnie, co utrudnia młodym ludziom zrozumienie i poruszanie się po ich mechanizmach. Grupy, które chciały realizować osobiste projekty wsparcia (dzieci lub osoby starsze), musiały pokonać liczne trudności związane z obowiązującymi przepisami i faktem, że były nieletnie.
- Komunikacja: brak doświadczenia w komunikacji w kontekście formalnym, zarówno pod względem metod (np. jak się przedstawić i jak zaprezentować swój projekt lub jak zrozumieć „niewypowiedziane” w komunikacji z dorosłymi), jak i czasu (np. potrzeba zaplanowania spotkań i cierpliwości w oczekiwaniu na odpowiedzi).

- Sceptycyzm dorosłych: czasami młodzi ludzie napotykali na opór dorosłych w przyznawaniu kredytu zaufania ich zdolności do działania, zdolności do wnoszenia znaczącego wkładu w podejmowanie decyzji. Niektóre osoby, z którymi pracowali, chciały spotkać się z nauczycielami, aby upewnić się, że mogą zaufać temu, co mówią i o co pytają nasi uczniowie.

Aby zaradzić tym trudnościom, kluczowe jest zapewnienie uczniom wsparcia i zasobów potrzebnych do rozwijania pewności siebie i umiejętności interpersonalnych. Ważne jest, aby pozwolić im wchodzić w interakcje i badać kontekst, zawsze pozostając „za kulisami”, gotowym do interwencji, korygowania lub wspierania działań młodych ludzi.

Ponadto przydatne byłoby, jeśli to możliwe, zapewnienie możliwości szkolenia, aby pomóc młodym ludziom lepiej zrozumieć funkcjonowanie instytucji i zdobyć umiejętności niezbędne do skutecznej interakcji z dorosłymi.

Podsumowując, interakcja ze światem dorosłych i instytucjami jest ważnym aspektem uczenia się przez pracę, oferującym młodym ludziom możliwość rozwoju osobistego i zawodowego.

03 ROZWAŻANIA KOŃCOWE

Co pozostaje po zakończeniu projektu?

Zakończenie zajęć praktycznych nie jest równoznaczne z faktycznym zakończeniem projektu, które należy uzupełnić refleksją na temat różnych aspektów związanych z poszczególnymi etapami realizowanymi w trakcie zajęć.

W rzeczywistości uczniowie już na początku każdego doświadczenia powinni zadać sobie pytanie, co ich napędza, czego oczekują i jakie kompetencje są w stanie zastosować w praktyce, aby osiągnąć cele i jakie kompetencje muszą rozwinąć lub wzmocnić. Ta postawa samooceny powinna być ciągła przez cały projekt, ponieważ jest nieodłączna od rozwoju innych kompetencji, a przede wszystkim musi być zinternalizowana jako kompetencja sama w sobie. Szczególnie w metodologii Service Learning należy zawsze pamiętać o tej postawie, ponieważ jest ona niezbędna do skutecznego działania.

Na koniec doświadczenia warto docenić fakt, że udało się odpowiednio zarządzać projektem, skutecznie dzielić się trudnościami z rówieśnikami, zyskać większą pewność siebie oraz poznać i zbadać nieznane wcześniej obszary.

Rezultaty mogą jednak nie być tak satysfakcjonujące, ale nie mniej przydatne. W rzeczywistości jasne zidentyfikowanie słabych punktów naszego pomysłu, nawet jeśli z różnych powodów nie udało się skorygować kursu, jest procesem, który daje samoświadomość, poznaje własne ograniczenia, trudności w zarządzaniu i relacjach w grupie, a także pomaga wyjść z własnej strefy komfortu i czyni zdolnym do pozytywnej konfrontacji z innymi. Zwyciężają ci, którzy potrafią ten proces przejść.

Oczywiście końcowa refleksja nie jest momentem rozliczenia, w którym obwinia się kogoś za coś, co nie zadziałało, chociaż oczywiście we wszystkich grupach roboczych niektóre działają dobrze, a niektóre są w tyle, ale ma to na celu dojrzewanie i rozwój. I odwrotnie. Doświadczenie może być różnie pozytywne, nie należy obwiniać tylko kogoś, ani nie powinno to być zasługą tylko czyichś wysiłków. Musi to być doświadczenie grupowe na wszystkich etapach.

Istnieje wiele błędów, na których można się uczyć, a dotyczą one głównie funkcjonowania relacji w grupach, ponieważ przy braku motywacji powstaje nierównowaga na niekorzyść tych, którzy są zajęci, którzy jednak czują się przeciążeni i kuszeni, by rzucić ręcznik, ponieważ czują się samotni i przytłoczeni, lub może to prowadzić do epizodów agresji wśród uczniów. Są to całkowicie bezużyteczne reakcje, ponieważ nie przyczyniają się do rozwoju umiejętności i pozostawiają uczucie rozczarowania i zmarnowanej energii.

Innym błędem jest niedocenianie projektu, który może być postrzegany jako łatwy, a zatem podejmowany bez należytej uwagi i czasu, w wyniku czego nic nie zostanie ukończone. Wręcz przeciwnie, można uznać projekt za zbyt złożony, a tym samym zniechęcający. Dlatego należy skoncentrować się na znalezieniu odpowiedniego projektu, który odpowiada potencjałowi grupy uczniów i starannie wyznaczyć etapy. Następnie należy zaakceptować ewentualne krytyczne sytuacje, tak jak w przypadku wszystkich normalnych doświadczeń życiowych.

Turyn, 18 lutego 2024 r.

Nauczyciele Liceo Berti w Turynie
Andrea DEGRANDI
Maria Chiara SERRELI
Chiara Maria SILVESTRIS